

A FŐVÁROSI KÖJÁL TEVÉKENYSÉGE

Budapesten a KÖJÁL a Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztályának közegészségügyi-járványügyi intézményeként működik. A KÖJÁL-ban a higiénikusok és a laboratóriumi szakemberek egy-egy osztály keretében végzik munkájukat, az egyes szakfeladatoknak megfelelően. Jelenleg nyolc osztály működik a KÖJÁL-ban, megfelelő laboratóriumi feltételekkel.

A KÖJÁL feladata a közegészségügyi-járványügyi munka szervezése, irányítása, ellenőrzése és részbeni ellátása a főváros területén; a Vízműveknél, a Csatornázási Műveknél, egészségügyi intézményeknél, sugárzó anyagokat felhasználó munkahelyeken stb. közvetlenül és rendszeresen végzi a helyszíni és laboratóriumi vizsgálatokat. Folyamatosan tanulmányozza a főváros közegészségügyi-járványügyi viszonyait, kutatja a környezeti ártalmak és a főváros lakosságának egészségi állapota közötti összefüggéseket. Szervezi és irányítja dolgozóinak képzését, továbbképzését.

A fővárosi KÖJÁL jelentős mértékben fejlődött az elmúlt tíz év alatt mind személyi, mind tárgyi ellátottság terén. A létszám nőtt és stabilizálódott: a szakmai feladatokat ellátó dolgozók csaknem 80%-a törzsgárdatag. Az elmúlt évben befejeződött a nagy rekonstrukció, elkészült az ötszintes modern laboratóriumi épület, s ma már minden szükséges vizsgálatot laboratóriumban, egy helyen végezhetnek a higiénikusok és az epidemikusok.

A területi munkát a főváros huszonegy kerületében a közegészségügyi-járványügyi szolgálatok (KJSZ) látják el. Az utób-

bi tíz év során megalakult kerületi állomások szakosítottan működnek (település-, élelmezés-, munkagészségügy, járványügy). A fővárosi KÖJÁL és a kerületi állomások rendszeresen ellenőrzik a különböző intézményekben a közegészségügyi-járványügyi jogszabályok betartását, és a KJSZ-ek keretében működő Felügyelőség útján intézkednek az észlelt hibák megszüntetéséről. A kerületekben jelenleg 96 orvos és 227 közegészségügyi-járványügyi ellenőr teljesít szolgálatot. A kerületi orvosi állások kb. 15%-a betöltetlen. A fiatal orvosok a bérrendezés ellenére is idegenkednek a higiénikus tevékenységtől, hivatali, íróasztal melletti munkának tekintik. Ennek egyik oka, hogy az orvosképzésben a higiéné társadalmi jelentősége még mindig nem kap kellő hangsúlyt.

Nézzük, hogyan történik szakágazatonként a közegészségügyi tevékenység.

Település-egészségügy

Világjelenség a levegőszennyezettség növekedése, melynek három fő forrása: a fűtésből, az üzemekből és a járművekből származó szennyeződés. A környezet vizsgálata az utóbbi évek legfontosabb feladatai közé tartozik. A füst, a por csökkenti a nap jótékony sugárzását, a különböző égéstermékek nagymennyiségű belélegzése káros a légutakra és a tüdőre, pusztítja a növényzetet és rongálja az épületeket. A nagy ipartelek és pályaudvarok környékén erős a füst-, por- és korom-szennyezettség. A legszennyezettebb a főváros belterülete,

valamint Csepel, Kispest és Kelenföld.

1972-ben a KÖJÁL a közlekedési csomópontokon kétczernél több kémiai mérést végzett s a megengedhetőnél magasabb szénmonoxid, nitrogénoxid, és benzopirén szennyezettséget észlelt. A közegészségügyi apparátus sokrétű feladatot lát el a fővárosban a levegőszennyeződés csökkentése érdekében. Rendszeresen végez méréseket a legszennyezettebb helyeken és vizsgálja: milyen hatással van a levegőszennyeződés a krónikus légúti megbetegedések alakulására. A mérések tanúsága szerint az utóbbi tíz év alatt harminc százalékkal csökkent a levegőszennyeződés mértéke, a korszerű fűtés terjedése nyomán.

Az egészségvédelem szempontjából döntő fontosságú a lakosság ellátása kifogástalan minőségű és megfelelő mennyiségű ivóvízzel. Az utóbbi évtizedekben a fővárosban egyre növekszik a vezetékes ivóvíz iránti igény. A Fővárosi Tanács jelentős mértékben fejlesztette a Vízművek kúthálózatát; felépült a felszíni vízkivételi mű, s 1950 óta több mint 1500 kilométerrel növekedett a vízvezeték-hálózat. Mindemellett néhány peremkerületben még közutak szolgálják az ivóvizet. S bár a mennyiségi vízellátás évről évre javul, a minőségi kifogások száma — a kémiai és bakteriológiai vizsgálatok alapján — emelkedik, a csőhálózat elöregedése és a korszerű vízfertőtlenítő eljárások hiánya miatt. Mivel a főváros ivóvíz-ellátása jórészt a Dunából történik, a folyó tisztántartásának igen nagy a jelentősége. Ezért a fővárosi KÖJÁL

megkülönböztetett gonddal végzi naponta a kémiai és bakteriológiai vizsgálatokat; a vízhálózat különböző szakaszaiból vett mintákon ellenőrzi a víz minőségét, és szükség esetén intézkedik.

A köztisztaság megóvása nem csupán a kommunális szervek feladata; minden szerv, intézmény, üzem köteles a megfelelő köztisztasági állapotok megteremtéséhez hozzájárulni. A Fővárosi Tanács több mint két évtizede komoly erőfeszítéseket tesz a helyzet javítására, s ebben a törekvésében a lakosság is támogatja. A „Szép, tiszta virágos Budapestért” mozgalom s a fővárosi tavaszi nagytakarítási akció örvedetesen érezteti hatását. Emellett a kerületi Felügyelőségek ellenőrzései is eredményesek lettek, amióta a korábbinál szigorúbb hatósági intézkedéseket hoztak a köztisztaság megsértői ellen.

Az iskola-egészségügyi szakterület munkatársai az óvodák, iskolák, diákotthonok üzemeltetésének és a tanulók élet- és munkarendjének higiénés kérdéseivel foglalkoznak. Az ellenőrzések tapasztalatai ezen a területen kedvezőtlenebbek. A takarítás általában kifogásolható, mert kevés a takarítónő. A tanulók többsége régmódi, szűk padokban szorong. A napközi otthonok és tanműhelyek higiénés helyzete viszont az utóbbi években javult. A legtöbb iskolában ma már külön napközi-termekben tartózkodnak a gyerekek. 1950-ben 208 iskolában 13 200 tanuló volt napközi otthonos; jelenleg mind a 290 budapesti iskolának jól felszerelt, tiszta napközije van, amelyet több mint 40 000 tanuló vesz igénybe.

Élelmezés-egészségügy

A közegészségügyi szakemberek rendszeresen ellenőrzik mindazokat a helyeket, ahol élelmiszerek előállítása, feldolgozása, illetve forgalmazása történik. A főváros 10 000 ilyen egységében évente kb. 40 000 ellenőrzést tartanak. A kerületi KÖJÁL-szolgálatok 1973-ban csaknem 50 000 élelmezés-egészségügyi ellenőrzést végeztek, több mint 14 000 határozatot adtak ki, s különböző szabálytalanságok miatt 500 esetben szabtak ki pénzbírságot. A szakemberek rendszeresen vizsgálják a gyermek és felnőtt élelmezés összetételét, rendjét, s szükség esetén intézkednek.

Fontos feladat az állati és növényi nyersanyagokban és az ezekből előállított élelmiszerekben levő idegen anyagok (növényvédőszer-maradék, fémek stb.) vizsgálata. Ezek heveny mérgezést nem okoznak, de ha gyakran a szervezetbe jutnak, károsodáshoz vezetnek.

Az élelmezés-egészségügy fő célja: megelőzni és megszüntetni minden olyan körülményt, amely károsan veszélyezteteti az élelmiszerek, ételek, italok minőségét, s például ételmérgezést okozhat. A közös erőfeszítések eredményeként a fővárosban egyre csökken a csoportos és tömeges ételmérgezések száma; az egyedi ételmérgezések azonban még gyakoriak, mert a magánháztartások egy részében nem megfelelően tárolják az ételeket. Fontos az iparból és kereskedelemről vett élelmiszerminták bakteriológiai és kémiai szennyezettségének vizsgálata is. A fővárosi KÖJÁL tapasztalata szerint a beruházások nyomán az élelmiszeriparban javult a helyzet, csökkennek a bakteriológiai kifogások; ugyanakkor az élelmiszer-kereskedelemben és a közétkeztetésben emelkednek, főként a szállítás, a tárolás problémái, azaz a hűtőlánc hiánya miatt.

Mindezek mellett fontos feladat az egészséges étkezésre nevelés, a néptáplálkozás befolyásolása; így például az elhízás veszélyeinek ismertetése.

Munkaegészségügy

Az ipari, mezőgazdasági és közlekedési üzemek létesítésének, valamint üzemeltetésének higiénés kérdéseivel a munkaegészségügy szakemberei foglal-

koznak. Különösen a foglalkozási megbetegedések megelőzésére fordítanak nagy gondot. A munkáértalmak kiküszöbölésével csökkenthetők elsősorban az ilyen megbetegedések.

A főváros változatlanul az ország ipari központja, mintegy háromezer ipartelepével s kb. 600 000 ipari dolgozóval. Az utóbbi években jelentősen javult az üzemek munkaegészségügyi helyzete. Sok helyen korszerűsítették a technológiát, védőberendezéseket szereltek fel, amelyek nagymértékben csökkentik a gázok, gőzök és szerves oldószerek okozta ipari ártalmakat. 1970 óta mintegy negyedére csökkent a bejelentett foglalkozási megbetegedések száma. A Metallokémiai Vállalat például néhány millió forintos beruházással az elmúlt években lényegében megszüntette az ólommérgezést.

Egyre nagyobb problémát okoz a budapesti üzemekben az évről évre növekvő zajártalom. Kb. 80 ezren dolgoznak az egészségre ártalmas, zajos munkahelyen. A fővárosi KÖJÁL rendszeresen végző műszeres vizsgálatokat az ipari üzemek zajszintjének megállapítására.

A munkahelyek klíma- és porvizsgálata mellett mintegy 70 különböző vegyi anyag és számos biológiai elemzés is a KÖJÁL feladata. Évente több tizezer műszeres élettani vizsgálatot is végeznek, hogy tisztázzák: hogyan hat a dolgozókra a munka és a munkahelyi környezet. Az üzemorvosok jól együttműködnek a közegészségügyi szakemberekkel, segítenek feltárni a munkaegészségügyi hiányosságokat.

További intézkedésekre van szükség a foglalkozási ártalmak csökkentésére, a zajártalmak kiküszöbölésére; s biztosítani kell a zajártalmat szenvedők egészségügyi gondozását.

Járványügy

Sok olyan fertőző megbetegedés, amely néhány évtizede — vagy éve — még tömegesen előfordult, napjainkban eltűnt vagy jelentősen visszaszorult. Kivétel a vérhas és a fertőző májgyulladás. A tífusz és a paratífusz előfordulása az utóbbi tíz évben — országosan és a fővárosban — felére csökkent. Hazánkban a diftéria és a szamárköhögés gyakorlatilag megszűnt. Az egyik legsúlyosabb fertőző gyermek-

betegség, a járványos gyermekbénulás teljesen eltűnt, a rendszeresen végzett védőoltások hatására. A kanyaró leküzdésében is jelentősek az eredmények.

A csaknem évente jelentkező influenza-járvány a fővárosban nagy tömegeket érint; visszaszorítása komoly erőfeszítéseket igényel a gyógyító és járványügyi szervektől. Az oltások csak részben eredményesek, kb. a felére csökkentik a megbetegedések arányát, s lerövidítik a betegségek idejét.

A védőoltás a fertőző betegségek elleni védekezés fontos része. Budapesten korszerű, kiterjedt oltási rendszer működik. Az oltások megszervezése és végrehajtásának ellenőrzése is a járványügyi szervek feladata. A fővárosban az oltásra kötelezett gyermekeknek csaknem 100%-a kellő időben részesül védőoltásban.

Az egyre növekvő idegenforgalom — elsősorban a nagy légiforgalom — következtében nagyobb a veszélye az úgynevezett karantén-betegségek (kolera, feketehimlő) behurcolásának. Ennek a megelőzésére a budapesti határátkelőhelyeken (Ferihegyi repülőtér, Nemzetközi hajóállomás) KÖJÁL járványügyi szolgálat működik.

A kórház-higiéniével nem régóta foglalkoznak a közegészségügy-járványügyi keretében. Először a fővárosi, majd néhány vidéki KÖJÁL-ban alakult önálló kórház-higiénés osztály; ezek szervezik, irányítják és ellenőrzik az iatrogén fertőzések megelőzéséhez, illetve leküzdéséhez szükséges intézkedéseket. Például rendszeresen vizsgálják a műtők, az újszülött-osztályok higiénés rendjét, a kórházak technikai berendezéseit, a kórházi tároló-konyhák állapotát. Az egészségügyi dolgozóknak fontos szerepük van a kórházi fertőzések megelőzésében. A kórház-higiénés osztályok sterilizáló tanfolyamain 1964 óta kb. 3000 dolgozót képeztek ki a sterilizálási és fertőtlenítési munkák szakszerűségének biztosítása érdekében.

A KÖJÁL sugáregészségügyi osztálya speciális feladatot lát el. A radioaktív izotópok felhasználása, valamint az atomenergia gyakorlati alkalmazása során számolni kell a sugárártalommal. Sugárártalom lehetséges az orvosi és az ipari röntgenkészülékek üzemeltetésénél is. Az osztály engedélyezi a sugárveszélyes munkahelyek tevékenységét, s rendszeresen ellenőrzi az, üze-

meltetés feltételeit. Folyamatosan figyelemmel kíséri egész Budapest területén a környezet radioaktív szennyeződését; rendszeresen vizsgálnak víz- és levegőmintákat, a radioaktív szennyeződés megállapítására.

Laboratóriumi fejlesztésre van szükség

A fővárosi KÖJÁL alapvető feladatai közé tartozik, hogy a kerületi első fokú közegészségügyi-járványügyi hatóságok részére is végezzen laboratóriumi vizsgálatokat. 1960 óta jelentősen fejlődött a laboratóriumi kapacitás, különösen a település-, élelmezés- és munkaegészségügy területén. A fővárosi KÖJÁL azonban még mindig nem tud elvégezni minden szükséges vizsgálatot a területi közegészségügyi-járványügyi szolgálatok részére. A kerületi tanácsok mind gyakrabban tűzik napirendre a közegészségügyi-járványügyi témákat, s hoznak határozatokat a szolgálatok munkájának megjavítására. Jogos az igény, hiszen az egészségügyi törvény is nagy súlyt helyez a megelőzésre, a külső környezet védelmére.

A lakosság egészségvédelmének érdekében a jövőben még intenzívebben kell foglalkozni a külső környezet egészségkárosító hatásainak vizsgálatával. Ezek az egészségre káros tényezők különösen veszélyeztetik a főváros kétféle lakosát, ezért itt fokozott szükség van a közegészségügyi-járványügyi szolgálat további korszerűsítésére, bővítésére, területi, laboratóriumi decentrumok létesítésére.

Az egészségvédelem követelménye szerint minden higiénés vizsgálatot laboratóriumi vizsgálatokkal kell alátámasztani. A kerületi vizsgálatokhoz azonban nincs elegendő laboratóriumi kapacitás. A huszonkét kerületi közegészségügyi-járványügyi szolgálat igényeinek biztosítására folyamatosan négy laboratóriumi decentrumot kell létrehozni, emellett meg kell oldani a fővárosi KÖJÁL laboratóriumi kapacitásának részleges decentralizálását.

Mindezek megvalósítására az ötödik ötéves tervben kerül sor. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága egyetért a fejlesztési elgondolásokkal, és indokoltnak, szükségesnek tartja a közegészségügyi-járványügyi apparátus korszerűsítését.

Sz. G.